

CATEGORIA „TIMPUL” ÎN PARTEA GENERALĂ ȘI PARTEA SPECIALĂ A CODULUI PENAL

CATEGORY OF 'TIME' IN GENERAL AND SPECIAL PARTS OF THE PENAL CODE

Vladislav MANEA, dr., conf. univ.,

Universitatea de Stat din Moldova

Drăgălin PĂDURE, doctorand,

Universitatea de Stat din Moldova

Abstract: In the limits of this scientific message the authors do their best to research modern doctrine approach concerning the problem of time in the Substantive Criminal Law. In order to achieve this scope, there have been elaborated the concept of time in the Substantive Criminal Law is dealing with, and have analyzed the most widespread types of it. In the realm of this study the authors have exemplified rules of application of time periods in the realm of Special part of the Criminal Law. As a result, several scientific conclusions were formulated being suggested to improve the model doctrine of the Substantive Criminal Law.

Cuvintele-cheie: legea penală; legea nouă; timpul; perioada de timp; limite temporare; aplicarea legii penale în timp; durata infracțiunii; timpul săvârșirii faptei; timpul survenirii consecințelor.

Timpul ca perioada pe parcursul căreia se desfășoară un proces anumit, presupune consecutivitatea unor evenimente și evoluția acestora, continuitatea procesului respectiv, și prin urmare poate fi privită ca o caracteristică cronologică (consecutivitatea manifestării evenimentelor) și cronometrică (continuitatea manifestării evenimentelor).

Consecutivitatea proceselor arată caracterul de decurgere a acestora în timp (până la, anterior, ulterior, concomitent etc.). Astfel, condiția obligatorie de stabilire a legăturii de cauzalitate este identificarea consecutivității externe a evenimentelor când fapta prejudiciabilă trebuie să precedeze urmarea prejudiciabilă (rezultatul infracțiunii).

Continuitatea presupune extinderea existenței evenimentelor sau proceselor care permite să stabilească perioada pe parcursul căreia a fost săvârșită infracțiunea.

Durata infracțiunii începe din momentul în care a început executarea acțiunii sau inacțiunii subiectului și ia sfârșit în momentul în care au încetat acțiunea sau inacțiunea ori urmările vătămătoare sau periculoase ale acestora. Așadar, timpul săvârșirii infracțiunii constituie una din cele mai fundamentale categorii ale dreptului penal și implică o atenție sporită, deoarece erorile în soluționarea ches-

tiunilor de timp creează obstacole în proces de soluționare a problemelor de drept penal.

Referindu-ne la Partea Generală a Codului penal vom menționa că o deosebită atenție în cadrul acesteia este acordat timpului săvârșirii infracțiunii prevăzut în art.9 CP RM [1]. Așadar, art.9 CP RM (*Timpul săvârșirii faptei*) a fixat pentru prima dată în legea penală regula conform căreia timpul săvârșirii faptei se consideră timpul când a fost săvârșită acțiunea sau inacțiunea prejudiciabilă, indiferent de timpul survenirii urmărilor.

Deși legea penală în conținutul normei prevăzute la art.9 CP RM operează cu termenul „timpul săvârșirii faptei” și „timpul când a fost săvârșită acțiunea sau inacțiunea prejudiciabilă, indiferent de timpul survenirii urmărilor” (sublinierea ne aparține – n.a.), din interpretarea acestei categorii deducem că timpul presupune o dată concretă, exteriorizarea faptei într-un interval de timp concret, cum ar fi „*data săvârșirii infracțiunii*”. În opinia noastră, anume categoria „*dată*” este cea mai oportună, deoarece este una concretă și precisă, iar stabilirea ei va conduce la asigurarea clarității avansate a legii penale. Așadar, *opinia* care dă prioritate momentului săvârșirii acțiunii, numită și *teoria acțiunii*, consideră că *data săvârșirii infracțiunii este data când acțiunea s-a realizat, iar legea în vigoare în acest moment se va aplica faptei comise*. În sprijinul acestei teorii se invocă, între altele, argumentul că legea în vigoare realizează ocrotirea valorilor sociale apărute de legea penală încă din momentul săvârșirii acțiunii incriminate. În această ordine de idei vom preciza că, din punct de vedere etimologic și semantic, este corectă utilizarea sintagmei „*timpul infracțiunii*” în schimb de „*timpul săvârșirii infracțiunii*”.

Timpul infracțiunii presupune *perioada de o anumită durată în care iau naștere, se dezvoltă și încetează anumite evenimente și fapte care au impactul asupra aprecierii juridic-penală a faptei*. Spre exemplu, evidențierea timpului strict determinat de lege „*în timpul nașterii sau imediat după naștere*” în cazul pruncuciderii în sensul art.147 CP RM este legată de perioada fiziologică a nașterii care presupune apariția unui copil.

Prin urmare, ***definiția timpului infracțiunii*** ar fi următoarea – *perioada cronologică și cronometrică cu evenimentele sociale care o însoțesc și care au impactul asupra aprecierii juridico-penale a faptei săvârșite, pe parcursul căreia este executată latura ei obiectivă*.

Timpul infracțiunii intenționate este timpul acțiunii sau inacțiunii prejudiciabile indiferent de survenirea urmărilor, iar ***timpul infracțiunii săvârșite din imprudență*** – *este timpul survenirii urmărilor prejudiciabile*.

În vederea stabilirii incidenței legii penale în raport cu timpul, important de stabilit este momentul în care se comite infracțiunea și momentul producerii rezultatului. Astfel, în cazul infracțiunilor a căror rezultat se produce imediat după

executarea acțiunii sau inacțiunii incriminate, stabilirea momentului comiterii nu ridică nici o problemă, deoarece se apreciază că momentul comiterii se identifică cu momentul executării acțiunii și producerii rezultatului, caz în care se va aplica legea în vigoare la acel moment.

Infracțiunile săvârșite din imprudență se consideră consumate din momentul survenirii urmărilor prejudiciabile, pe cale de consecință, nu există urmări – nu există faptă infracțională imprudentă. Problema răspunderii penale pentru infracțiunea imprudentă poate apărea doar în cazul prezenței urmărilor prejudiciabile, uneori chiar după expirarea unei perioade de timp îndelungat de la ziua săvârșirii infracțiunii.

Reieșind din cele expuse, putem conchide că ***timpul infracțiunii este timpul săvârșirii a acțiunilor de către făptuitor și nu momentul propriu-zis de survenire a urmărilor prejudiciabile (în cazul nostru – a decesului). La fel, se va determina timpul săvârșirii infracțiunii în cazul în care victima atentatului a supraviețuit ca urmare a asistenței medicale calitative.***

Legea penală vorbește despre *timpul săvârșirii infracțiunii* care presupune *timpul comiterii faptei*. Totodată, timpul consumării infracțiunii presupune timpul survenirii consecințelor prevăzute de legea penală. De fapt, nu există nici o disconcordanță, deoarece legea penală are în vedere atât momentul săvârșirii infracțiunii (momentul din care curge termenul de prescripție) cât și momentul consumării infracțiunii când au survenit urmările prejudiciabile. Așadar, atât pentru infracțiunile intenționate, cât și pentru cele săvârșite din imprudență există *timpul survenirii urmărilor prejudiciabile*.

În conținutul art.16 CP RM (Clasificarea infracțiunilor) este efectuată interconexiunea dintre caracterul și gradul prejudiciabil al infracțiunilor prevăzute de Partea specială a Codului penal și sancțiunea sub forma pedepsei închisorii și *duratei* acesteia. O deosebită atenție din perspectiva timpului este acordată prescripției tragerii la răspunderea penală, liberării de răspunderii penale. Legiuitorul a ținut cont de infracțiuni cu componenta materială, precum și de o longevitate determinată de timp cu scop de a calcula termenele prescripției răspunderii penale.

Stabilirea corectă și precisă a timpului infracțiunii are un impact considerabil asupra următoarelor competențe ale justițiabilului: precizarea legii ce trebuie aplicată în caz de succesiune a legilor în timp; stabilirea discernământului infractorului; identificarea stării psiho-fizică a infractorului în momentul săvârșirii infracțiunii; determinarea datei de la care încep să curgă termenele de prescripție a răspunderii penale, a prescripției executării pedepsei etc.; aplicarea legilor de amnistie și grațiere; calcularea recidivei.

Prin urmare, putem evidenția următoarele teze care demonstrează ***însemnătatea juridico-penală a timpului infracțiunii***, după cum urmează:

1) este o circumstanță care influențează la stabilirea limitelor temporale a acțiunii legii penale: numai în cazul în care se cunoaște timpul concret al săvârșirii unei fapte prejudiciabile, justițiabilul poate să stabilească legea penală care va fi aplicată în proces de apreciere juridico-penală.

2) este factorul care stabilește, dacă o faptă este prevăzută de legea penală sau nu, cu alte cuvinte, dacă fapta conține semnele unei infracțiuni sau nu. În unele cazuri, anume timpul infracțiunii constituie factorul prejudiciabilității a celor comise, în unele cazuri el participă în formarea pericolului social al faptei sau în calitate de factor de criminalizare a acesteia, în alte cazuri timpul arată gradul redus sau avansat al pericolului social al faptei; alteori, timpul constituie cauză care înlătură caracterul penal al faptei. Astfel, timpul infracțiunii este indicele transformării a raporturilor juridico-penale fiind condiționat de actul comportamentului infracțional.

3) este un criteriu accesoriu necesar pentru diferențierea pluralității infracțiunilor și a infracțiunilor unice, pe parcursul cărora acțiunea sau inacțiunea sunt exercitate într-o perioadă cu pauze temporare ne semnificative sau care coincid în timp (infracțiunile prelungite), precum și de la infracțiunile continue.

4) este un factor important pentru stabilirea termenilor prescripției tragerii la răspundere penală – momentul din care decurge prescripția tragerii la răspunderea penală [2, p.19].

5) este perioada de care este legată capacitatea persoanei care a comis fapta prejudiciabilă de a răspunde penal reieșind din cerințele de atingere a vârstei necesare, a responsabilității psihico-sociale, a prezenței semnelor necesare pentru subiectul special. Timpul este criteriul care împreună cu altele contribuie la identificarea elementului intelectual și volitiv al vinovăției, și prin urmare, să fie efectuată calificarea faptei infracționale în baza criteriilor subiective.

Din perspectiva temeiului răspunderii penale, semnificația timpului infracțiunii este explicată prin faptul că el formează prejudiciabilitatea faptei infracționale și constituie factorul criminalizării acesteia sau, dimpotrivă, reduce gradul prejudiciabilității, devine mijloc de diferențiere a răspunderii penale prevăzut pentru săvârșirea faptei infracționale, precum și exclude prejudiciabilitatea faptei și asigură dezincriminarea acesteia.

În Partea Generală a Codului penal al Republicii Moldova **noțiunile „timp”, „perioada”, „termen”, „durata”** sunt întâlnite în următoarele cazuri:

- „în timpul săvârșirii unei fapte prejudiciabile” – art. 23 CP RM (Iresponsabilitatea);
- „săvârșirea neîntreruptă, timp nedeterminat, a activității infracționale” – art.29 CP RM (Infracțiunea continuă);
- „infracțiunile săvârșite în timpul minoratului” – lit.a) alin.(5) art.34 (Recidiva);

– „*promis din timp*”, „*nu a fost promis din timp*” – alin.(5) art.42 CP RM (Participația), art.49 CP RM (Favorizarea);

– „*înștiințare la timp a organelor de drept*” – alin.(4) art.56 CPRM (Liberarea de răspundere penală în legătură cu renunțarea de bună voie la săvârșirea infracțiunii);

– „*achitarea amenzii în rate timp de pînă la 5 ani*” – alin.(4) art.64CP RM (Amenda);

– „*în timpul îndeplinirii obligațiilor de serviciu sau în timpul exercitării unei anumite activități*” – alin.(3) art.65CP RM (Privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate);

– „*în afara timpului serviciului de bază sau de studii*” – alin.(1) art.67 CP RM (Munca neremunerată în folosul comunității);

– „*timp de cel mult 18 luni*” – alin.(5) art.67 CP RM (Munca neremunerată în folosul comunității);

– „*comportarea în timpul și după consumarea infracțiunii*” – alin.(1) art.79 CP RM (Aplicarea pedepsei mai blânde decât cea prevăzută de lege);

– „*timpul aflării persoanei sub arest preventiv*” – alin.(3) art. 88 CP RM (Calcularea termenelor pedepsei și computarea arestului preventiv);

– „*comportarea lor în timpul executării pedepsei*” – alin.(1) art.92 CP RM (Înlocuirea părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă);

– „*în timpul executării pedepsei*” – alin.(1) art.95 CP RM (Liberarea de la executarea pedepsei a persoanelor grav bolnave); art.99 CP RM (Aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter medical); alin.(1) art.102 CP RM (Deducerea duratei de aplicare a măsurilor de constrângere cu caracter medical);

– „*timp de război*” – art.127 CP RM (Timpul de război);

– „*perioada de probațiune*” – alin.(3) art.62 CP RM (Categoriile pedepselor aplicate persoanelor fizice); alin.(2) art.90 CP RM (Condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei); alin.(2) art.90¹ CP RM (Condamnarea cu suspendarea parțială a executării pedepsei cu închisoare);

– „*o anumită perioadă a anului*” – alin.(2) art.73 CP RM (Privarea unei persoane juridice de dreptul de a exercita o anumită activitate);

– „*orice perioadă de detenție provizorie*” – alin.(2) art.86 CP RM (Aplicarea pedepsei în cazul executării hotărârii unui stat străin);

– „*perioada prevăzută la lit.a) alin.(2), care excedează nivelului veniturilor licite ale persoanei condamnate*” – alin.(7) art.106¹ CP RM (Confiscarea extinsă);

– „*în perioada amânării executării pedepsei*” – alin.(4) art.96 CP RM (Amânarea executării pedepsei pentru femei gravide și persoane care au copii în vârstă de pînă la 8 ani);

– „*perioada de exploatare*” – alin.(2) art.134² CP RM (Aeronavă aflată în zbor și aeronavă aflată în exploatare).

– „*termenul de probă*” – alin.(3) art.62 CP RM (Categoriile pedepselor aplicate persoanelor fizice); alin.(2) art.90 CP RM (Condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei); alin.(2) art.90¹ CP RM (Condamnarea cu suspendarea parțială a executării pedepsei cu închisoare);

– „*termen*” – alin.(1) art.73 CP RM (Privarea unei persoane juridice de dreptul de a exercita o anumită activitate); alin.(2) art.65¹ CP RM (Privarea de dreptul de a conduce mijloace de transport sau anularea acestui drept); art.70 CP RM (Închisoarea); lit.1) alin.(1) art.76 CP RM (Circumstanțele atenuante); art.84 CP RM (Aplicarea pedepsei în cazul unui concurs de infracțiuni); art.85 CP RM (Aplicarea pedepsei în cazul unui cumul de sentințe); art.87 CP RM (Modul determinării termenului pedepsei definitive în cazul cumulării diferitelor pedepse); art.88 CP RM (Calcularea termenelor pedepsei și computarea arestului preventiv); art.89 CP RM (Noțiunea și categoriile liberării de pedeapsa penală); art.90 CP RM (Condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei); art.90¹ CP RM (Condamnarea cu suspendarea parțială a executării pedepsei cu închisoare); art.91 CP RM (Liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen); art.92 CP RM (Înlocuirea părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă); art.96 CP RM (Amânarea executării pedepsei pentru femei gravide și persoane care au copii în vârstă de pînă la 8 ani); art.96¹ CP RM (Disponerea internării forțate într-o instituție ftiziopneumologică); art.101 CP RM (Stabilirea, schimbarea, prelungirea și încetarea aplicării măsurilor de constrângere cu caracter medical alienaților); art.102 CP RM (Deducerea duratei de aplicare a măsurilor de constrângere cu caracter medical); art.111 CP RM (Stingerea antecedentelor penale); art.112 CP RM (Reabilitarea judecătorească).

În jurisprudența Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova referințe la timp în legea penală se extrapolează în următoarele teze:

- minoratul persoanei care a săvârșit infracțiunea se consideră circumstanță excepțională – pct.13 din Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la unele chestiuni ce vizează individualizarea pedepsei penale, nr.8 din 11.11.2013 în baza alin.(1) art.79 CP RM.
- data săvârșirii infracțiunii – instanțele de judecată, la stabilirea pedepsei minorilor sub formă de închisoare, urmează să respecte prevederile alin. (3) art.70 CP RM, conform cărora pentru persoana care, la data săvârșirii infracțiunii, nu a atins vârsta de 18 ani, termenul închisorii se stabilește din maximul pedepsei, prevăzute de legea penală pentru infracțiunea săvârșită, reduse la jumătate.
- comportamentul vinovatului pînă la săvârșirea infracțiunii, în timpul și după săvârșirea infracțiunii – pct.11 din Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova *cu privire la unele chestiuni ce*

vizează individualizarea pedepsei penale, nr.8 din 11.11.2013, în conformitate cu art.79 CP RM, stabilirea pedepsei sub limita minimă sau a unei pedepse mai blânde, care nu este prevăzută în sancțiunea articolului corespunzător din Codul penal, în baza căruia este încadrată infracțiunea, se admite luând numai în considerare personalitatea vinovatului în cazul existenței circumstanțelor excepționale, legate de scopul, motivele, rolul vinovatului, precum și *comportamentul acestuia până la săvârșirea infracțiunii, în timpul și după săvârșirea infracțiunii*.

- timpul aflării în instituția medicală se include în termenul pedepsei – potrivit pct.19 din Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la respectarea legislației în cazurile despre aplicarea, schimbarea, prelungirea și revocarea măsurilor de constrângere cu caracter medical, nr.23 din 12.12.2005, în redacție nouă prin Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, nr.21 din 26.03.2018, timpul aflării în instituția medicală se include în termenul pedepsei.
- periodicitatea verificării necesității continuării unor măsuri – în conformitate cu pct.25 din Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la respectarea legislației în cazurile despre aplicarea, schimbarea, prelungirea și revocarea măsurilor de constrângere cu caracter medical, nr. 23 din 12.12.2005, necesitatea continuării aplicării măsurilor de constrângere cu caracter medical se verifică de către instanța de judecată, periodic, dar nu mai rar de o dată la 6 luni, etc.

Dintr-o altă perspectivă, legea condiționează existența infracțiunii de anumite împrejurări care caracterizează sau delimitează timpul (de exemplu, „în timp de război” etc.). Alteori, gravitatea faptei depinde de anumite împrejurări care caracterizează natura sau durata intervalului de timp. În aceste cazuri, împrejurarea ce caracterizează sau delimitează intervalul de timp, iar nu timpul în sine, constituie o condiție în conținutul incriminării sau o circumstanță modificatoare a acesteia.

Astfel, analizând **Partea Specială a Codului penal**, putem observa că însemnătatea timpului în săvârșirea infracțiunii constă în faptul că răspunderea penală poate surveni doar în unul din următoarele cazuri:

– cu condiția săvârșirii unei astfel de fapte într-o perioadă de timp strict determinată: „în timpul nașterii sau imediat după naștere”(art.147 CP RM „Pruncuciderea”); „în timpul unei calamități” (lit.a) alin.(2) art.186 CP RM „Furtul”); „în timpul zborului” (lit.c) și lit d) art.289¹ CP RM „Infracțiuni contra securității aeronautice și contra securității aeroporturilor”) etc.;

– cu condiția că această perioadă este de o continuitate necesară – „neanunțarea la timp a autorităților publice” (art.199³ CP RM „Tăinuirea sau păstrarea

ilegală a bunurilor arheologice mobile”); „*eschivarea de la executarea pedepsei a condamnatului căruia i s-a permis să plece pe scurtă durată din locurile de deținere*” (art.319CP RM „Eschivarea de la executarea pedepsei cu închisoare”);

– cu condiția săvârșirii unei astfel de fapte în caz de repetare unor acțiuni (inacțiuni) pe parcursul unei perioade de timp prevăzute de lege (art.135¹ CP RM (Infrațiuni împotriva umanității) „*săvârșirea, în cadrul unui atac generalizat sau sistematic lansat împotriva unei populații civile și în cunoștință de acest atac*”).

După cum se observă din analiza normelor juridico-penale, cea mai relevantă, în opinia noastră, este folosirea în textul legii a noțiunii de „*perioadă*” care poate fi privită în calitate de un sistem de coordonate, deoarece orice faptă prejudiciabilă este caracterizată prin începutul, dezvoltarea (evoluția) acesteia, precum și prin terminarea (epuizarea) ei.

În funcție de construcție legislativă a componenței de infracțiune timpul săvârșirii acesteia va fi diferit:

– În componențele *formale* timpul săvârșirii infracțiunii este timpul executării faptei prejudiciabile (acțiunii sau inacțiunii) – în cazul acestor infracțiuni consumarea și timpul săvârșirii faptei se suprapun;

– În componențele *formal-reduse* timpul săvârșirii infracțiunii este determinat prin timpul executării etapei infracționale căreia legiuitorul i-a atribuit momentul de consumare a infracțiunii.

– Timpul săvârșirii infracțiunii cu componența *materială* este considerat timpul săvârșirii faptei prejudiciabile indiferent de faptul și timpul survenirii urmărilor prejudiciabile.

În doctrina penală și practica judiciară este controversată și ***problema timpului săvârșirii infracțiunii cu participatie***. De fapt, în jurul acestei probleme s-au conturat două opinii:

a) Susținătorii primei opinii consideră că timpul săvârșirii infracțiunii de către participanți este legat de *timpul săvârșirii infracțiunii în participatie este legat cu timpul săvârșirii infracțiunii de către autor*, deoarece figura lui este principală în institutul participației, iar fapta săvârșită de el, este descrisă ca infracțiunea prevăzută la Partea Specială a Codului penal [3, p.17-20]. Această concluzie se bazează pe ***teoria unicității ilicitului penal*** conform căreia *actele de participatie penală sunt guvernate de legea penală în vigoare din momentul săvârșirii faptei de către autor*. În opinia autorilor care o susțin, această soluție este și echitabilă având în vedere că asigură un tratament juridic nediferențiat între autor și coparticipanții, iar utilitatea ei practică rezidă în faptul că sancționarea participației penale se raportează la pedeapsa prevăzută de lege pentru autor.

b) Din punctul de vedere al celor care susțin a doua opinie, timpul săvârșirii infracțiunii de către participanți este *timpul realizării (executării) de către fiecare*

*participant a rolului său în săvârșirea infracțiunii (acțiunii, inacțiunii), ce determină gradul de participație a fiecăruia în fapta infracțională. Luând în considerare faptul că persoanele care comit fapta infracțională în participație acționează în diferite perioade ale timpului, timpul săvârșirii infracțiunii de către fiecare participant poate și să nu coincidă cu timpul activității autorului. Uneori în practică sunt întâlnite cazuri când între acțiunile infracționale ale autorului și a altor participanți trec chiar ani de zile, deși la baza comportamentului infracțional al participanților se află o singură infracțiune care îi unește și care se caracterizează cu un ansamblu de semne obiective și subiective. Astfel, pentru *organizator* – timpul când alți participanți au săvârșit acțiunile care au condus la survenirea rezultatului, pentru *instigator* – momentul când acesta l-a ademenit pe autor, pentru *complice* – săvârșirea acțiunii care contribuie la săvârșirea faptei prejudiciabile. *Dacă fapta prejudiciabilă s-a manifestat în activitatea organizațională, de instigare sau de complicitate, atunci ea se consideră a fi săvârșită în momentul de exercitare a acțiunilor respective, indiferent de momentul când fapta prejudiciabilă propriu-zisă a fost săvârșită de către făptuitor.* Luând în considerare că din interpretarea art.83 CP RM raportat la art.8, 9 și 10 CP RM, rezultă că organizatorul, instigatorul și complicele se sancționează cu pedeapsa prevăzută de legea penală pentru făptuitor, care era în vigoare la momentul săvârșirii acțiunilor lor (organizatorului, instigatorului și complicelui), dar nu de legea care era în vigoare la momentul săvârșirii acțiunilor de către făptuitor. Astfel, dacă infracțiunea este săvârșită în participație, atunci pentru fiecare participant se aplică *timpul executării a propriilor acțiuni infracționale.* Dacă timpul săvârșirii acțiunilor organizatorului, instigatorului și a complicelui nu coincide cu timpul săvârșirii acțiunilor făptuitorului, în cazul succesiunii de legi penale, în care legea penală în vigoare la momentul săvârșirii acțiunilor (inacțiunilor) de către făptuitor este mai severă, atunci în calitate de lege aplicabilă organizatorului, instigatorului sau complicelui se recunoaște legea în vigoare pentru participant la momentul realizării de către fiecare din ei a rolului propriu la săvârșirea infracțiunii, iar pentru autor se aplică legea în vigoare în timpul săvârșirii de către acesta a acțiunilor (inacțiunilor) proprii. În asemenea mod, se asigură respectarea principiului activității și neretroactivității legii penale mai aspre față de toți participanții la infracțiune. Totodată, se poate întâmpla însă ca o faptă, considerată infracțiune la momentul săvârșirii ei, să fie descoperită și judecată mai târziu, într-un moment în care percepția socială asupra gravității acesteia să se fi schimbat, legea nouă considerând că aceeași faptă nu mai constituie o infracțiune [4].*

În opinia noastră, cea mai reușită teorie este ***teoria unicității ilicitului penal*** conform căreia *actele de participație penală sunt guvernate de legea penală în vigoare din momentul săvârșirii faptei de către autor.* Astfel, legea penală în art.41 CP RM definește participația în felul următor: „*Se consideră participație coopera-*

rea cu intenție a două sau mai multor persoane la săvârșirea unei infracțiuni intenționate”, și nu acțiunile participanților ce constau în crearea condițiilor favorabile pentru săvârșirea faptei infracționale. Astfel, acțiunile organizatorului, a complice-lui și a instigatorului nu au semnificație de sine stătătoare și nu prejudiciază în mod direct obiectul, ele se incorporează și se manifestă în acțiunile autorului.

Totodată, co-participanții au posibilitatea după publicarea legii penale mai severe și până la intrarea acesteia în vigoare să preîntâmpine săvârșirea infracțiunii de către autor, iar în afară de aceasta, complicele are posibilitatea obiectivă să înlăture aportul adus pentru săvârșirea faptei infracționale, spre exemplu, să ia înapoi arma oferită autorului, iar în cazul promisiunii de a-l ajuta pe autor e suficient să-i comunice despre intenția de a renunța la promisiunea făcută etc. Reieșind din cele expuse, *momentul săvârșirii infracțiunii pentru participanți este momentul de săvârșire a faptei infracționale de către autor.*

Nedenunțarea sau tănuirea promisă din timp, ca forma complicității, se recunoaște consumată doar atunci când autorul obținând promisiunea din timp de a ascunde infracțiunea sau urmele acesteia, va săvârși această infracțiune. Acțiunile întârziate care constau în tănuirea reală a făptuitorului, a urmelor infracțiunii, a obiectelor obținute pe cale infracțională, nu creează temeuri noi pentru survenirea răspunderii penale. Prin urmare, promisiunea de a ascunde infracțiunea sau urmele acesteia a fost formulată, și însăși fapta infracțională a fost săvârșită până la adoptarea legii penale mai severe, iar nedenunțarea și tănuirea reală a faptei infracționale consumate – după adoptarea acesteia, atunci atât autorul, cât și cel care a favorizat săvârșirea acestei infracțiuni urmează să răspundă în baza legii penale anterioare (mai blânde).

Favorizarea infracțiunii care ulterior a fost dezincriminată, nu poate fi recunoscută în calitate de infracțiune de sine stătătoare sau să fie recunoscută în calitate de circumstanță care agravează răspunderea penală pentru săvârșirea unei alte infracțiuni [5, p.120].

Tănuirea ca forma favorizării nu constituie participație deși se aseamănă mult cu forma de complicitate fizică sau intelectuală. Argumentul este că tănuirea, ca favorizarea infracțiunii, nu contribuie la săvârșirea infracțiunii și nu se află în legătura de cauzalitate cu survenirea urmărilor prejudiciabile. Tănuirea nepromisă din timp cade sub incidența legii penale care a fost în vigoare la momentul săvârșirii tănuirii propriu-zise. Ținând cont de faptul că tănuirea este o infracțiune continuă, urmează a fi aplicate regulile de aplicare a legii penale pentru faptele infracționale continue. Schimbarea categoriei a infracțiunii tănuite (favorizate) poate avea loc în următoarele cazuri:

1) modificarea legislativă a sancțiunii din conținutul normei juridico-penale a Părții Speciale a Codului penal care prevede răspunderea penală pentru tănuirea infracțiunii, care reduce limita de sus a privațiunii de libertate;

2) reducerea categoriei gravității infracțiunii tănuite la pronunțarea sentinței de condamnare.

Această problemă de calificare a tănuirii infracțiunilor deosebit de grave și excepțional de grave este strâns legată de prevederile cu privire la retroactivitatea legii penale. În opinia noastră, modificarea legislativă a sancțiunii prevăzute pentru fapta infracțională tănuită, care reduce gravitatea acestei fapte trebuie să conducă la concluzia necesității a efectului retroactiv a legii penale aplicate față de persoane care au săvârșit tănuirea până la intrarea acestei legi în vigoare.

Problema stabilirii timpului infracțiunilor continue și prelungite. *Infracțiunea continuă* reprezintă fapta prejudiciabilă (acțiunea sau inacțiunea) care este însoțită de neexecutarea relativ neîntreruptă a unor obligații la etapa consumării infracțiunii. Față de persoane care au săvârșit infracțiunile continue se aplică legea penală care a acționat în perioada exercitării a primei acțiuni sau a inacțiunii, reieșind din următoarele considerente:

– În *primul rând*, la momentul săvârșirii faptei infracționale continue răspunderea penală poate fi mai blândă, decât la momentul consumării faptice a acesteia.

– În *al doilea rând*, la momentul săvârșirii faptei imputate, cele comise putea și să nu fie criminalizate și, prin urmare, aplicarea sancțiunii penale în cazul dat ar fi absolut nejustificată.

Infracțiunile continue care sunt săvârșite *prin acțiune* cuprind, spre exemplu, răpirea unei persoane (art.164 CP RM); răpirea minorului de către rudele apropiate (art.164¹ CP RM); luarea de ostatici (art.280 CP RM); purtarea, armelor de foc a munițiilor fără autorizația corespunzătoare (art.290 CP RM) etc.

Infracțiunile continue care sunt săvârșite *prin inacțiune* constau în neexecutarea unor obligații legitime, cum ar fi: eschivarea cu rea-voință a părinților de la exercitarea obligațiilor părintești, dacă aceasta a determinat plasamentul copilului în instituții rezidențiale sau servicii sociale de plasament (alin.(1) art.201² CP RM „*Exercitarea necorespunzătoare a obligațiilor părintești*”); eschivarea sau îndeplinirea necorespunzătoare de către o persoană cu funcție de răspundere ori de către o persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală, precum și de către o persoană juridică, a obligațiilor de lichidare a consecințelor încălcărilor ecologice, dacă aceasta a provocat din imprudență: a) îmbolnăvirea în masă a oamenilor; b) pieirea în masă a animalelor; c) decesul persoanei; d) alte urmări grave (alin.(1) art.226 CP RM „*Neîndeplinirea obligațiilor de lichidare a consecințelor încălcărilor ecologice*”); evaziunea fiscală a persoanelor fizice care nu practică activitate de întreprinzător prin eschivarea de la prezentarea declarației cu privire la impozitul pe venit sau prin includerea în declarație a unor date denaturate, dacă suma impozitului pe venit care trebuia să fie achitat depășește 2500 de unități

convenționale (alin.(1) art.244¹ CP RM „*Evaziunea fiscală a persoanelor fizice*”); eschivarea de la convocarea adunării generale a asociațiilor (acționarilor) societății comerciale (alin.(1) art.245⁹ „*Împiedicarea realizării drepturilor asociațiilor (acționarilor) societății comerciale și privarea nelegitimă de aceste drepturi*”); eschivarea de la achitarea drepturilor de import care depășește 100 de salarii medii lunare pe economie prognozate, stabilite prin hotărârea de Guvern în vigoare la momentul săvârșirii faptei (alin.(1) art.249 CP RM „*Eschivarea de la achitarea drepturilor de import*”); eschivarea de la executarea pedepsei a condamnatului căruia i s-a permis să plece pe scurtă durată din locurile de deținere (art.319 CP RM „*Eschivarea de la executarea pedepsei cu închisoare*”); neexecutarea intenționată sau eschivarea de la executare a hotărârii instanței de judecată, dacă aceasta a fost comisă după aplicarea sancțiunii contravenționale (alin.(1) art.320 CP RM „*Neexecutarea hotărârii instanței de judecată*”); eschivarea de la serviciul militar în termen, de la serviciul militar cu termen redus sau de la serviciul militar ca rezerviști concentrați sau mobilizați prin automutilare, simularea unei boli, falsificarea documentelor sau prin altă înșelăciune (art.353 CP RM „*Eschivarea de la serviciul militar în termen, de la serviciul militar cu termen redus sau de la serviciul militar ca rezerviști concentrați sau mobilizați*”) etc.

Timpul săvârșirii infracțiunii continue este momentul încetării acțiunilor sau inacțiunilor infracționale benevol de către făptuitorul sau indiferent de voința acestuia (în caz de contracarare a faptei, sau din momentul de încetare a obligației de la executarea căreia se eschiva făptuitorul sau din momentul apariției circumstanțelor care acordă posibilitate de săvârșire a infracțiunii etc.).

Infracțiunea prelungită reprezintă fapta infracțională cu *intenția premeditată unică* ce constă dintr-o serie de acțiuni (inacțiuni) omogene sau identice care sunt săvârșite, de obicei, cu o întrerupere temporară ne semnificativă sau săvârșirea cărora coincide în timp și astfel de fapte sunt îndreptate spre obținerea unui singur rezultat comun. Față de persoane care au săvârșit infracțiunile prelungite se aplică legea penală care a acționat în perioada exercitării a ultimei acțiuni sau a inacțiunii care constituie infracțiunea prelungită [2. p.23-24].

Timpul infracțiunii prelungite este momentul de încetare a ultimei din acțiunile omogene sau identice care per ansamblu constituie această faptă infracțională. Dacă persoana săvârșește câteva acțiuni identice sau omogene o parte din care este exercitată până la intrarea legii penale în vigoare care le incriminează, dar o altă parte – după intrarea acestei legi în vigoare, atunci fapta prejudiciabilă a persoanei constituie infracțiunea doar în partea celor acțiuni care erau deja prevăzute de lege penală în momentul săvârșirii acestora.

Referințe bibliografice:

1. Codul penal al Republicii Moldova nr.985-XV din 18 aprilie 2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.128-129.
2. Аитова О.Ф. *Уголовно-правовые проблемы времени преступления: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук.* – Саратов: Саратовская государственная юридическая академия», 2016, с.19.
3. Котова Н.К. *Уголовное право Республики Казахстан: Общая часть / учебное пособие.* – Алматы: Академия экономики и права, 2013. – 218 с., с.17-20.
4. E.-M. Fodor. *Legătura dintre drept și timp – discuții privind instituția prescripției.* În: Anuarul Institutului de istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca. 2016. Series Humanistica, Vol.14 - p. 287-296.
5. Решняк М.Г. *Проблемы действия уголовного закона во времени в свете гуманизации уголовного законодательства: Монография.* – Москва: М.: Международный юридический институт, 2012. 112 с., С.120.